

Литвиненко О. Г.,
*доктор філософії за спеціальністю 081 «Право»,
старший викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОВОГО

PROBLEMATIC ISSUES OF DETENTION OF A MINOR SUSPECT

У статті зазначено про те, що затримання в широкому розумінні є досить важливим процесуальним та не процесуальним засобом, оскільки в окремих випадках саме завдяки йому можна припинити злочин, тим самим зберегти чиєсь життя, майно та інші людські цінності від злочинного посягання. Проведеним у статті дослідженням виділено ряд спірних питань. Зокрема те, що законодавець не розмежовує затримання неповнолітнього від дорослої особи, тривалість затримання, коло учасників та випадки неповідомлення інших осіб про затримання. Дотримання прав дітей, які стали учасниками кримінального судочинства є однією із найважливіших завдань кримінального процесу, адже неповнолітні є вразливою категорією та потребують додаткових гарантій захисту своїх прав. Під час дослідження встановлено, що в практичних підрозділах мають місце випадки неповідомлення інших осіб про затримання неповнолітнього, що порушує міжнародно-правове законодавство. Виправлення зазначених порушень, стосовно повідомлення батьків, можливе буде за допомогою адвоката, який першочергово має з'явитись після повідомлення в центр безоплатної правової допомоги про затримання неповнолітнього. Стосовно строку затримання неповнолітньої особи зроблено висновок про те, що він має бути дещо менший ніж для дорослого підозрюваного. Це обумовлено тим, що дитина повинна бути забезпечена додатковими гарантіями захисту прав з самого початку переслідування, оскільки має несформовану психіку та відсутність життєвого досвіду. Окрім цього в статті розкрито проблематику порушення права дитини на юридичне представництво з боку захисника та законного представника. Запропоновано на первинному етапі затримання забезпечувати прибуття психолога разом із адвокатом, на думку автора така норма сприяла б налагодженню первинного контакту не лише між неповнолітнім підозрюваним та адвокатом, а й слідчим. Зазначено, що якомога швидше залучення захисника сприятиме невідворотному повідомленню слідчим батьків або законних представників неповнолітнього підозрюваного про його затримання. У висновках наукового дослідження наголошено про необхідність наділення неповнолітнього підозрюваного додатковими гарантіями захисту прав під час затримання.

Ключові слова: неповнолітній підозрюваний, затримання, право на свободу, право на особисту недоторканність, законний представник, адвокат.

Respect for the rights of children who have become participants in criminal proceedings is one of the most important tasks of the criminal process, as minors are a vulnerable category and need additional guarantees to protect their rights. The protection of such constitutional rights and freedoms of minors as the inviolability of the person, housing, care for their health, property should be provided at all stages of the criminal process. The observance of the rights of minors during detention becomes especially important, as a result of this procedural action the person's right to liberty and security of person is significantly violated.

The article states that detention in a broad sense is a very important procedural and non-procedural means, because in some cases it is possible to stop the crime, thus saving someone's life, property and other human values from criminal encroachment. The research conducted in the article highlights a number of controversial issues. In particular, the fact that the legislator does not distinguish the detention of a minor from an adult, the duration of detention, the number of participants and cases of failure to notify other persons of detention.

During the research it was established that in practical units there are cases of failure to notify other persons about the detention of a minor, which violates international law. Correction of these violations, regarding the notification of parents, will be possible with the help of a lawyer, who should first appear after notifying the center of free legal aid of the detention of a minor. With regard to the period of detention of a minor, it was concluded that it should be slightly shorter than for an adult suspect. This is due to the fact that the child must be provided with additional guarantees of protection of rights from the very beginning of the persecution, as he has an immature psyche and lack of life experience.

In addition, the article reveals the issue of violation of the child's right to legal representation by a lawyer and legal representative. It is proposed at the initial stage of detention to ensure the arrival of a psychologist together with a lawyer, according to the author, such a rule would facilitate the establishment of initial contact not only between the juvenile suspect and the lawyer, but also the investigator. In addition, the involvement of counsel as soon as possible will facilitate the inevitable notification of investigators of the parents or legal representatives of the juvenile suspect of his detention. The conclusions of the research emphasize the need to provide the juvenile suspect with additional guarantees of protection of rights during detention.

Key words: *juvenile suspect, detention, right to liberty, right to personal integrity, legal representative, lawyer.*

Постановка проблеми. Важливим засобом зміцнення законності та правопорядку в кримінальному процесі є дотримання і забезпечення правових приписів, що стосуються застосування запобіжних заходів. Цими нормами гарантується охорона таких конституційних прав і свобод громадян як недоторканість особи, житла, турбота про їхнє здоров'я, майно. Стосується це й такого специфічного суб'єкта кримінального провадження, як неповнолітній [1, с. 165-166]. Особа, яка не досягла віку кримінальної відповідальності та вчинила кримінальне правопорушення на усіх стадіях кримінального процесу є вразливою, та потребує додаткових гарантій захисту своїх прав. Для вдосконалення практичного застосування норм, що регулюють обрання запобіжних заходів щодо неповнолітнього підозрюваного, варто покращити доктрину відносно неповнолітніх, які потрапили у сферу кримінального судочинства.

Аналіз останніх досліджень. Питання затримання особи підозрюваної у вчиненні злочину, в тому числі й неповнолітнього досліджувались такими науковцями як Д.О. Біловол, О. Бондаренко, І.В. Гловюк, О.А. Губська, Т.О. Лоскутов, Н.Я. Муринець, Г.В. Попов, Е.І. Теліус, Г. Щербакова та ін.

Проте питання затримання неповнолітнього підозрюваного розглядалось у контексті комплексного дослідження системи запобіжних заходів, а тому особливості затримання дитини потребують додаткового вивчення та вдосконалення.

Мета статті полягає у дослідженні проблемних питань щодо затримання неповнолітнього підозрюваного за вчинення злочину У нашому дослідженні ставимо такі завдання 1) на підставі дослідження затримання неповнолітнього підозрюваного визначити проблемні питання зазначеного тимчасового запобіжного заходу; 2) запропонувати доповнення до кримі-

нального процесуального законодавства України задля вдосконалення діючих норм.

Виклад основного матеріалу. Затримання є тимчасовим запобіжним заходом, яке може здійснити як будь-яка особа (ст. 207 КПК України) так і уповноважена службова особа (ст. 208 КПК України).

Положеннями ст. 208 КПК України передбачено, що уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадку: 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин [2].

Кримінальне процесуальне законодавство повинно максимально чітко та несуперечливо регламентувати підстави, суб'єктний склад, порядок затримання, його фіксування, адже затримання обмежує одне з фундаментальних прав людини – право на свободу та особисту недоторканість, а ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. гарантує, що нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. У даному контексті закон має відповідати таким виробленим у практиці Європейського суду з прав людини критерієм, як доступність та передбачуваність [3, с. 299].

Затримання в широкому розумінні є досить важливим процесуальним та не процесуальним засобом, оскільки в окремих випадках саме завдяки йому можна припинити злочин, тим самим зберегти чиесь життя, майно та інші людські цінності від злочинного посягання. Проте, затримання – це, безумовно, вторгнення в сферу особистих немайнових

прав людини, тому держава, яка ставить на меті захист основоположних прав людини, її інтересів та соціальних цінностей, змушена унормувати (упорядкувати) це втручання. Від зваженого підходу законодавця до конструювання норм, які регулюють інститут затримання, залежить дотримання балансу між суспільною необхідністю застосування затримання та захистом від неправомірного втручання в особисті права людини, яка попадає в ці правовідносини [4, с. 148].

Положення ст. 492 КПК України встановлюють, що затримання та тримання під вартою можуть застосовуватись до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину [2]. До того ж цією ж статтею регламентується, що про затримання і взяття під варту неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють [2].

Що стосується особливостей затримання дітей, то законодавець не розмежує дорослого від неповнолітнього підозрюваного, та не надає більш конкретних рекомендацій щодо їх затримання, тому іноді трапляються випадки грубого порушення прав дітей під час затримання.

Слідчій практиці відомі випадки, коли особа затримується і поміщається в місця тримання затриманих в порушення вимог, що пред'являються до підстав затримання. Зокрема важливою умовою для затримання є наявність фактичних даних, які підтверджують, що саме ця особа вчинила кримінальне правопорушення. Такі фактичні дані повинні бути зафіксовані в законному порядку в кримінальному провадженні. Вони мають статус доказів і повинні бути правильно оформлені. У будь-якому випадку не можна проводити затримання за неперевіреною або оперативно-довідковою інформацією.

Між тим, слідчі іноді йдуть назустріч проханям оперативних працівників про затримання особи без достатніх на те доказів, сподіваючись, що такі докази будуть отримані до моменту обрання запобіжного заходу щодо неповнолітнього. Необдумане, поспішне рішення, нерідко з метою домогтися зізнання, стимулює порушення прав і законних інтересів зазначених осіб, порушує порядок засто-

сування кримінально-процесуального затримання [1, с. 168].

Доволі часто зустрічаються порушення, коли всупереч вимог ст. 208 КПК України у протоколах про затримання не зазначається точний час (година і хвилина) затримання, що призводить до тримання осіб понад дозволений законом строк. Також мають місце порушення вимог ст. 213, 492 КПК України щодо повідомлення інших осіб про затримання неповнолітніх. Прикладом порушень норм КПК України, які регулюють порядок і строки затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, можна вважати кримінальне провадження, що було розглянуто Хмельницьким міським судом щодо неповнолітніх К.Д. і К.О., в якому вони сконцентровані. Працівники Н-ського РВ 20 квітня 2013 року затримали братів К. за підозрою в розбійному нападі на подружжя Ю., вчиненому 19 квітня 2013 року, однак протокол їх затримання було складено 21 квітня. Батьки підозрюваних про їх затримання повідомлені не були [6, с. 211-212].

Нажаль, в наш час мають місце не виконання вимог ст.ст. 213, 492 КПК України щодо повідомлення інших осіб про затримання [6, с. 272], що на наш погляд, порушує ст. 10 Пекінських правил – «Первинний контакт». В ст. 10.1. зазначених правил мова йде про те, що при затриманні неповнолітнього її чи його батьки або опікуни негайно повідомляються про таке затримання, а у випадку неможливості такого негайного повідомлення, батьки чи опікуни повідомляються пізніше в якомога коротші терміни [7].

Г.В. Попов наводить приклад обставин кримінального провадження, відповідно до яких 22.07.2014 о 16 год. 30 хв. до Н-ського РВ УМВС України в М-ській області доставлено неповнолітніх М. та І. за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого ст. 186 КК України. Проте до книги обліку затриманих та доставлених відповідний запис внесено лише о 21 год. У протоколах затримання неповнолітніх вказано час 22 год. 50 хв. та 23 год. 10 хв. відповідно. Як наслідок, неповнолітні особи безпідставно перебували в райвідділі понад 5 годин. Крім того, на порушення вимог ст. 213 КПК України працівниками Н-ського РВ не повідомлено батьків чи осіб,

які їх замінюють, про затримання вказаних підлітків [6, с. 272-273].

Виправлення зазначених порушень, стосовно повідомлення батьків, можливе буде за допомогою адвоката, який першочергово має з'явитись після повідомлення в центр безоплатної правової допомоги про затримання неповнолітнього.

Н.Я. Муринець взагалі було запропоновано додати норму, яка би закріплювала прибуття адвоката разом із психологом, адже середній вік неповнолітніх під час вчинення певної категорії злочинів становить 16 років, так званий «підлітковий вік». Саме в такий період життя в людини закладаються основні принципи поведінки, які ще не пізно скоректувати [8, с. 178]. В цілому підтримуючи вказану пропозиція, необхідно зауважити, що прибуття психолога разом із адвокатом наразі, коли відсутні спеціалізовані (ювенальні) адвокати сприяло б налагодженню первинного контакту між неповнолітнім підозрюваним та адвокатом. В той же час, нам важко погодитись з вченим, якщо він пропонує лише психологічне коректування поведінки неповнолітнього правопорушника, без притягнення останнього до відповідальності.

У КПК України врегульовано процедуру затримання від моменту фактичного затримання. Але проміжок часу між затриманням, доставленням підозрюваного до правоохоронного органу і складанням протоколу в КПК України не регламентований. Саме цей проміжок часу «випаде» за межі кримінального процесуального законодавства, ніколи не враховується на практиці при обчисленні термінів затримання, оскільки його складно як-небудь регламентувати, через нього тривають спори між ученими та практиками [9, с. 49].

Г. Попов наголосив на тому, що всупереч вимогам ст. 208 КПК України, у протоколах про затримання не зазначається точний час (година і хвилина) затримання, що призводить до тримання неповнолітніх осіб протягом строку більшого, ніж дозволено законом [6, с. 272].

О. Бондаренко вважає, що потрібно закріпити положення про те, що особа вважається затриманою не з моменту фактичного її схоплення, а з моменту складання протоколу про затримання [9, с. 48].

Із думкою О. Бондаренка важко погодитись, оскільки на практиці це може викликати безпідставне та довготривале обмеження свободи неповнолітнього, під час якого дитина фактично залишається беззахисною, та повністю підпадає під вплив правоохоронців, що може призвести до «вибиття» показань, катувань, тощо.

О. Бондаренко позитивно оцінює норму, що закріплює нову посаду в органах досудового розслідування, – відповідальні за перебування затриманих. Аналізуючи повноваження таких осіб, можна стверджувати, що вони зобов'язані здійснювати контроль за дотриманням прав затриманих, що, на нашу думку, зменшить кількість порушень конституційних прав затриманих працівниками правоохоронних органів [9, с. 49].

Є.І. Теліус підкреслює, що при дослідженні порядку затримання особи органами поліції в Англії на увагу заслуговує також й існування спеціальної посадової особи в кожному поліцейському відділку, а саме – офіцера поліції з нагляду. Завданням даної посадової особи є перевірка підстав затримання. Проте відразу слід вказати, що основний обов'язок цієї спеціальної посадової особи полягає більш не в перевірці підстав безпосереднього затримання, а в перевірці підстав подальшого продовження затримання [10, с. 311-312].

Ми також вважаємо наявність посади відповідального за перебування затриманих позитивним, адже це забезпечить неповнолітніх затриманих додатковими гарантіями захисту їх прав. Беручи до уваги той факт, що працівники правоохоронних органів, навіть не свідомо, в силу значного навантаження, можуть не звернути увагу на обов'язкові та важливі моменти під час доставлення неповнолітнього затриманого, то відповідальна, за перебування затриманих особа буде тримати все під контролем.

Якщо відбувається затримання неповнолітнього підозрюваного та доставлення останнього до в орган досудового розслідування, то бажано, щоб особа, яка відповідає за перебування затриманих осіб також володіла необхідними спеціальними знаннями стосовно психології та особливостей розвитку дітей (неповнолітніх). Ці спеціальні знання допоможуть їй ефективно здійснювати контроль за

неповнолітніми підозрюваними, забезпеченням їхніх прав і свобод.

Стосовно строку затримання особи, ч. 1 ст. 211 КПК України зазначає, що такий термін не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами ст. 209 КПК України [2]. Відповідно до ч. 2 ст. 211 КПК України затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу [2].

Разом з тим, стосовно неповнолітнього строк затримання повинен бути дещо менший ніж для дорослого підозрюваного. Це обумовлено тим, що дитина повинна бути забезпечена додатковими гарантіями захисту прав з самого початку переслідування, оскільки має несформовану психіку та відсутність життєвого досвіду.

Т.О. Лоскутов справедливо зазначає, що не відповідає вимогам європейських стандартів забезпечення прав людини положення ст.ст. 211, 492 КПК, що уможливають затримання неповнолітньої особи без судового рішення аж до шістдесяти годин [11, с. 204]. Проаналізувавши європейські стандарти захисту прав неповнолітнього, автор відмічає, що попри ці стандарти приписи КПК не зменшують максимальний строк досудового затримання неповнолітніх. Відносно останніх як і щодо повнолітніх осіб унормовується крайня часова межа затримання – шістдесят годин [12, с. 204].

Зазначений варіант правової регламентації граничного строку досудового затримання неповнолітнього за підозрою у вчиненні злочину не сприяє забезпеченню прав і свобод неповнолітніх осіб. Недоліки цього регулювання посилюються через відсутність у процесуальному законі обов'язку щодо невідкладного доставлення затриманого неповнолітнього до суду. Тому ризик свавілля органів розслідування щодо неповнолітніх збільшується [11, с. 204].

Внаслідок існування такого правового регулювання строку затримання неповнолітнього підозрюваного, останній обмежується у свободі на тривалий строк. У перебігу останнього органи досудового розслідування можуть незаконно та неправомірно переслідувати непо-

внолітнього підозрюваного, викриваючи його у вчиненні тяжкого злочину. І це при тому, що неповнолітній підозрюваний вже знаходиться у вразливому становище з огляду на свій вік та розвиток. Таким чином, при обмеженні волі неповнолітнього підозрюваного через застосування процесуального затримання правове положення неповнолітнього стає подвійно вразливим під час досудового провадження.

Крім того, обмеження права на свободу неповнолітнього підозрюваного може негативно вплинути на порушення досить важливого для дитини права на юридичне представництво з боку захисника та законного представника. У разі недотримання органами досудового розслідування процесуальних гарантій щодо повідомлення батьків чи інших близьких родичів та відповідних центрів з надання безоплатної правової допомоги неповнолітній може бути позбавлений права на представництво у відносинах із стороною обвинувачення.

У ст. 13 Типового закону про правосуддя відносно неповнолітніх підкреслюється, що рішення про позбавлення свободи повинно прийматися до неповнолітнього правопорушника лише в якості крайнього заходу та повинно бути обмежено мінімальним строком [12, с. 19]. Чітко визначити мінімальний строк затримання щодо неповнолітнього підозрюваного важко, проте нам уявляється, що такий строк має бути значно меншим, ніж строк затримання дорослої (повнолітньої) особи.

Не можемо не погодитись з Т.О. Лоскутовим, який наголошує, що граничний строк досудового затримання неповнолітнього у двадцять чотири години є набагато кращим для забезпечення прав і свобод осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, аніж строк у шістдесят годин. Проте, навіть строк затримання у двадцять чотири години може повністю використовуватися тільки у виняткових випадках, при інших обставинах він повинен зменшуватися [11, с. 205]. Вчений безумовно правий у тому, що навіть зменшений строк затримання щодо неповнолітнього підозрюваного не може часто застосовуватися повністю. Його використання може бути виправдано тільки винятковими обставинами.

Таким чином, строк затримання неповнолітнього без ухвали слідчого судді, суду необ-

хідно зменшити до двадцяти чотирьох годин. Зокрема, неповнолітній не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання повинен бути звільнений або доставлений до суду для розгляду питання про обрання щодо нього запобіжного заходу.

У зв'язку з цим, пропонуємо положення ч. 2 ст. 492 КПК України доповнити абзацами другим такого змісту: «Затриманий без ухвали слідчого судді, суду неповнолітній не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання повинен бути звільнений або доставлений до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно нього запобіжного заходу».

Висновки дослідження. Підсумовуючи слід зазначити про те, що затримання неповнолітнього підозрюваного є тимчасовим запобіжним заходом, який при неправильному його застосуванні може суттєво вплинути на права дитини, яка потрапила у сферу кримінального судочинства. Проведеним дослідженням розглянуто ряд проблемних питань щодо затримання неповнолітнього підозрюваного та запропоновано вдосконалити цей запобіжний захід.

Задля забезпечення неповнолітнього підозрюваного додатковими гарантіями захиту його прав під час затримання за підозрою у вчиненні злочину запропоновано залучення адвоката та психолога одразу після повідо-

влення про затримання до центру безоплатної правової допомоги. Переконані, що прибуття психолога разом із адвокатом сприяло б налагодженню первинного контакту не лише між неповнолітнім підозрюваним та адвокатом, а й слідчим. Окрім цього якомога швидше залучення захисника сприятиме невідворотному повідомленню слідчим батьків або законних представників неповнолітнього підозрюваного про його затримання.

Окрім цього, задля мінімізації перебування неповнолітнього підозрюваного в умовах ізоляції, запропоновано зменшити строк затримання без ухвали слідчого судді, суду до двадцяти чотирьох годин, після чого дитина має бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно нього запобіжного заходу.

Переконані, що запропоновані нами зміни вдосконалять національне законодавство та приведуть його у відповідність до європейських стандартів забезпечення прав людини.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку стануть:

- особливості затримання неповнолітнього підозрюваного за вчинення кримінального проступку;
- визначення ефективності забезпечення прав неповнолітнього підозрюваного під час затримання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губська О. А. До проблеми дотримання прав неповнолітніх при обранні щодо них запобіжних заходів. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2014. Вип. 20. С. 165-173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2014_20_21
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Гловюк І.В. Законне затримання та затримання уповноваженою службовою особою: питання теорії та практики. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2014. Т. 14. С. 299-311. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npronua_2014_14_33.
4. Біловол Д.О. Деякі питання затримання осіб за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Митна справа*. 2014. № 2(92). Частина 2. Книга 1. С. 145-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_2%282.1%29_26
5. Щербаківа Г. Особливості застосування запобіжних заходів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 207-214. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/sherbakova.pdf>
6. Попов Г.В. Додержання прав неповнолітніх при застосуванні до них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 268-273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_2_46
7. Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя відносно неповнолітніх («Пекинські правила») від 29.11.1985. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text
8. Муринець Н.Я. Право на захист неповнолітніх, затриманих за вчинення злочину, як профілактика девіантної поведінки (на прикладі Львівської області). *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 174-178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_827_31

9. Бондаренко О. Процесуальні аспекти затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1(34). С. 47-51. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vnapu_2014_1_9

10. Теліус Є.І. Інститут затримання в кримінальному провадженні Англії. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 310-313. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_1_74

11. Лоскутов Т.О. Відповідність окремих норм Кримінального процесуального кодексу України європейським стандартам забезпечення прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8 (282). С. 203-207.

12. Правосудие: вопросы, касающиеся детей, находящихся в конфликте с законом. Типовой закон о правосудии в отношении несовершеннолетних и соответствующий комментарий. NACIONES UNIDAS. NUEVA YORK. 2014. 131 с.